

JANUARO - APRILO 2001
numero 321

PROGRESO

Progreso fondesis da Profesoro Louis Couturat Collège de France en 1908. Ol konsakresas a la propago, a la libera diskuto ed a la konstanta perfektigo di la Linguo Internaciona. *Progreso* editesas kom la oficala organo di la ***Uniono por la Linguo Internaciona, Ido.***

MEMBRO - KONTRIBUTI

Progreso aparas trifoye en la yaro e tote en Ido. Pri la redakto, responsas Brad Philpot, Sloterdijkstraat 10, 1013 LZ, Amsterdam, Nederlando, hulspot@hotmail.com. Voluntez sendar a lu artikli, tradukuri, e movadal informi.

Siorino Marion Kasper agas kom kasero dil Uniono e responsas pri la recevo e kontado dil abon-pagi. Membro-kontributo yarala, od abono a *Progreso* sen membreso dil Uniono, 15 Euri, pagenda a Landal Reprezentero o direte a:

Uniono por la Linguo Internaciona
Hauptstrasse 38
88709 Hagnau, Germania

**Membri dil
Direktanta komitato**
La direktanta komitato rielektesos dum la yaro 2003

Prezidanto	Günter Anton
Vice prezidanto	Alfred Neussner
Sekretario	David Weston
por Linguala Questioni	Robert Carnaghan
Kasero	Marion Kasper

Membri

Germania
Günter Anton
Alfred Neussner
Marion Kasper

Britania
David Weston
Robert Carnaghan

Belgia
Jacques Bol
Franz Regnier

Francia
Jean Martignon

Nederlando
Hans Stuifbergen

Kanada
Martin Lavallée

USA
Edward H. Steve

KONTENAJO

<i>Artiklo</i>	<i>Pagino</i>
Prizento dil Nova Redakteri	2
De Liefde, Relato inter Nederlando e Japonia	4
Petra Bonzi en Kamakura	10
Projeto por Chanji Donas Espero	12
Angla e Dislexio*	14
Otpor!	16
Nekrologio, Tom Lang	20
Vizioni	22

La nova redakteri di Progreso, Brad Philpot e Hans Stuijbergen

PRIZENTO DIL NOVA REDAKTERI

Forsan vu pensas nun: quon eventis kun *Progreso*, mea revuo Idala? La respondo jacas en la titulo di la revuo, *Progreso*, qua signifikas plubonigo od adminime chanjo. Kom la nova redakteri, ni, Hans Stuijbergen en Brad Philpot, volas chanjar la revuo di Ido por pluvivigar lo. Nam Ido esas linguo vivanta.

Ma ni ankore devas rakontar a vi quale la revuo venis aden nia manui. Pos saveskar la problemi koncernante redaktar *Progreso* da Jean Martignon, ni sentis ke ulo mustis eventar por preventar la periso di *Progreso*, l' ofical organo di ULI. *Progreso* preske existas 100 yari!

Ni esperas ke vi prizas e prizos la chanji, e ni expektas ke vi reaktos ye la chanji. Sen via reakti, sive bone o male, ni ne povos plubonigar ca organo di Ido. Por plu konocigar ni, ni skribis ambe peco pri ni ipsa.

Hans Stuijbergen

Bone, me evas 39 yari, laboras en la Muzeo Nacionala (Rijksmuseum) en Amsterdam (kande vu ulafoye vizitos ta muzeo, ne hezitez questionar a me). Pos lernir Esperanto, nun ante 10 yari, me deskovris l' existo di Ido. Ido, ca bela linguo, divenis mea maxim favorata linguo ed ankore me entuziasmas pri olua ecelanta qualesi linguala. Me esperas ke me, kun Brad, Gonçalo Neves (korektigero) ed altra personi: vi, povas kontinuigar l' existo di *Progreso*.

Brad Philpot

Me evas 24 yari. Me esas Usano e me lojas en Amsterdam. Ante sep yari me ne savis ube Amsterdam esis ma lore me renkontris bela damo Nederlandana qua esisambio-studento en mea alt-skolo. Mea vivo chanjis definitive lore me translojis adhike ante quar yari. Nun me manjas haringo e biciklagas anke, same kam mea amatorino e la resto di la Nederlandani. Me ne portas ligna shui. Nula Nederlandano facas to ecepte konstruktala laboristi e mea bopatro.

Me havas multa chapeli figurala: Kom studento di la *Universitato di Amsterdam*, me skribas mea tezo pri socio-linguistiko e me sequas lecioni pri quale me devas docar la Angla a skolani. Me ja docas anke en skolo. Do ofte me lernas ed aplikas nova habilesi docala en la sama semano. Nederlando indijas docisti di la Angla. Pro to me staceskis avan la klaso ante ke diplomizesar.

Danko-vorto a Jean Martignon

Pos la transpreno di la redaktado di *Progreso* de Jacques Bol, da Jean Martignon, semblis quante granda tasko es editar revuo quala *Progreso*. Jacques Bol ed ilua helpanto ne-kareebila Franz Regnier, lo facis zeloze e ni es gratitudoza pro lia laborado.

Pos ke Jacques Bol indikis dezirar cesar, pro cirkonstanci familiala, esis Jean Martignon qua komplezis transprenar la torcho. Jean Martignon, l' editero dil ecelanta revuo *Letro Internaciona*, expresis en l' unesma numero di *Progreso* redaktita da il, opinioni ne aceptebila da omni. Pro la kritiki il propozis ke lore altru aceptez la redaktado di *Progreso*.

To signifikas ke Jean Martignon do redaktis un numero di *Progreso*. E quala numero! Aparte del opinioni di Jean Martignon, me mustas konfesar ke il per multa energio okupis pri sua tasko. Ne disponante komputoro, il mashino-skribis omna texti, tre diversa ed interesanta, imprimigis la revuo e dissendis ol al abonanti. Omno sole. To es tre admirinda, lo dicas multe pri la kordio di Jean Martignon por nia linguo. Nun ke il refuzas pluse redaktar *Progreso*, me esperas ke il durigez ilua Ido-laborado. Me tre dankas Jean Martignon pro iniciale entamar la redaktado di *Progreso*, ilua komplezemeso pro sua amo por Ido.

Ni, Brad Philpot e me, Hans Stuijbergen, niafoye transprenas la torcho de Jean, qua preventis la falo di la torcho, tale liberiganta por il, energio dedikinda a Letro Internaciona, la Diale Jurnaleto - jurnalo skribita en Ido-linguo - e la literaturo. Ka forsan nova *Suno di Tiahuanako*, Jean? Ni lo esperas. Iterafoye, danko pro vua salvinta ago. Ni dicas: Ido Ad-avane!

da Hans Stuijbergen e Brad Philpot, Amsterdam, Nederlando

QUARACENT YARI RELATO INTER NEDERLANDO E JAPONIA EN LA TRACI DI 'DE LIEFDE'

Merkurdio la 19ma di april 2000, ante exakte quaracent yari, la Rotterdamana seglonavo 'De Liefde' (L' Amoro) atingis la litoro Japoniana. To esis la komenco di la komercala relati kun Japonia, qui esis exkluzive rezervita por la Nederlandani. On apene povas parolar pri 'afekto' inter amba landi.

L' ex-chefa ministro De Quay ne apreçis le "geisha". Kande il en 1965, kun komerco-delegitaro guidata da ministro Den Uyl di Aferi Ekonomiala, vizitis Japonia, il silence plendis pri la dinei dum qui il sidante sur la pavimento esforcante devis kontinuiĝar konversado kun l' akompanantini atribuita ad il. En sua diarii il notizis: "Itere le "geisha"; nun tipi plu decanta. Tamen, ba!".

Por il restis "stranja tragikoza impreso di la vivo familiala Japoniana" e decepite konkluzis ke la kristaneso ne havas multa chanco en ta lando. Por la katolika De Quay, la sejorno en Japonia ne esis tro satisfacanta ed il plu frue retroiris a Nederlando.

Ne esis ilua unesma neplezanta experienco kun Japonia: ante kin yari la guvernerio fushis. Quon devus divenar festoza aniversario di la ligi historiala, divenis embarasind afero qua esis un di la maxim basa punti di la ligo pos-militala kun Japonia.

Sub preso da ministro Luns dil Aferi Stranjera, la guvernerio di De Quay propozis sendar l' aviono-navo "Karel Doorman" segun la ruto di Nov-Guinea¹ a Japonia por eskalar ibe en la portuo di Nagasaki.

La "montrado di omna standardi" intencesis kom gesto amikala a Tokio, ma Indonezia konsideris lo kom provoko e savis per komerco-boikoto persuadar la guvernerio Japoniana, ke li refuzez la navo Nederlandana.

¹ Nov-Guinea, kolonio di Nederlando, quan Indonezia aspiris igar kom parto di Indonezia

La profunde insultita Luns, povis parolar irga-quante, Japonia ne lasis konvinkar su. Tri dii pos la departo de Nov-Guinea, a la Karel Doorman esis imperita retro-irar. En l' instrukcioni telegrafala ek Nederlando esis citita de la biblo-parto Proverbii: "Plu bona es disho de pulpo verda, che qua anke es amo, kam oxo grosa kun odio."

Apene esis afekto en la relato kun Japonia, qua restis 'ombrizite' til tarde pos la Duesma Milito Mondala, pro l' okupeso dil Indii Nederlandana² da Japonia (1942-1945). Ne nur la memoraji pri l' internigo di la Nederlandani e l' Indiana-Nederlandani en la kampeyi Japoniana pleis rolo, anke la konvinkeso ke la Japoniani stimulis l' aspiro a nedependeso e kontributis a la perdo di la kolonio, pos la kapitulaco da lia lando, nutris la sentimentis anti-Japoniana en Nederlando.

En sua tezo "Japanse Besognes" (Trubli Japoniana) la historiisto L. van Poelgeest parolas pri "paco glaciatra". Ke Japonia semblis esar nesentema por la pregi Nederlandana por restauro-rekompensi e rekompensi por la viktimi militala en l' Indii Nederlandana, iritis senmezure a Den Haag. Kande en 1962 la tenso inter Indonezia e Nederlando augmentis, pri la transdono di Nov-Guinea, Den Haag experiencis ke Tokio egardis plu importante la bona relato kun Jakarta kam kun Nederlando. La forigo di la problemi diplomatala en la tarda sisema yardeko e la pose sequanta amelioro di la humoro inter la guvernerii di amba landi, apene influis l' opiniono di adminime parto di la popolo Nederlandana.

Kande imperiestro Hirohito volis vizitar Nederlando en 1971, tempesto di kritiko eruptis, precipue inter la viktimi militala. Wim Kan³, qua kom kaptito militala laboris pri la relaro Birmana, avan-iris la protesto-parado. En sua 'railroadliedje' (kansoneto di la relaro) il vortizis sua refuzo dil imperiestro.

La vizito imperiestrala tamen eventis, ma da Hirohito ne remarkesis ke sua veno esis, maxim milde dicite, kontroversala.

² L' Indii Nederlandana, la nomo di Indonezia dum la kolonieso di Nederlando

³ Wim Kan, famoza komediisto politikala en Nederlando

Termokrucho jetesis kontre l' avana fenestro di sua limuzino*, protestanti incendiis la standardo Japoniana avan l' Okura-hotelo en Amsterdam ed en Artis⁴ Hirohito preske esis batata da protestanto. La jurnalaro Japoniana iracegis. Ya ante nur kelka monati rejino Juliana kun princo Bernardo⁵ e princino Beatrix⁶ vizitis l' imperiestro okazione l' "Expo" Japoniana, ma nur durus til pos la morto di Hirohito en 1989, til ke la rejo Nederlandana oficale povis rivizitar Japonia.

Se ye la fino di mayo 2000 imperiestro Akihito venos a Nederlando, l' emoci probable ne esos tanta kam dum la vizito da Hirohito, quankam la rezistemeso en la komuneso apene diminutis. La sentemesi riaparis pos la prizento dil informaji di la fonduro '400 Yari Nederlando-Japonia'. La fonduro ignoris la yari militala e per to incitis l' exaspero di la komuneso Indiana-Nederlandana, ma anke di la Duesma Chambr⁷. Ta sentemeso semblis mutuala: l' ambasadisto Japoniana absentesis dum l' aperto di expozo pri la 'Duesma Milito Mondala en l' Indii Nederlandana'. Japonia trovis tro poka atenco por la mala latero di la kolonialismo Nederlandana.

Segun historiisto Van Poelsgeest, Nederlando lasis pasar tro multa chanci por ameliorar la relati kun Japonia. Il opinionis ke la kontakti di komerco devus esar uzata por ameliorar la ligi ye altra domeni. Van Poelsgeest imputas Den Haag pro 'ne-relevanta meskineso' se koncernas kunlaborado kulturala.

Ye la Mondal Expozo en Osaka, la paviliono Nederlandana esis plu mikra kam ta di Belgia. Mem prego da Japonia, kelke pagar por la restauro di Deshima, l' insuleto artificala che Nagasaki, qua dum yarcenti servis kom komerco-posteno Nederlandana, e qua por Japonia valoris kom fenestro a la mondo occidentala, esis ignorita da la Nederlandani. Dum ke Deshima es la simbolo di la relati Japoniana-Nederlandana.

⁴ Artis (Magistra Artis Natura), la gardeno zoologiala di Amsterdam

⁵ Princo Bernard, segun legi rejala Nederlandana, la spoza di rejino titulizesas 'princo', ma spoza di rejulo titulizesas 'rejino'

⁶ Princino Beatrix, filiino di Juliana e Bernard, presente rejino Beatrix

⁷ Duesma Chambr, parlamento Nederlandana

Ta relato komencis ante quaracent yari. Ye la 19ma di aprilo 1600 la Rotterdamana Kabo-navo 'De Liefde' eskalis an l' insulo Japoniana Kyushu. Certe ne arivo glorioza: de la plu kam cent navani nur duadek transvivis la voyajo, qua duris preske du yari e sur la tero mortis kelka plusi. Nur pos yari li povis savigar da lia familio en Holando, ube li esis. Duris til 1609 ante ke sequis du navi dil VOC⁸ en la traci di 'De Liefde'. Danko-letro da princo Maurits van Naussau por "shogun" Tokugana Ieyasu liberigis la voyo por la fondo dil unesma Nederlandana komerco-posteno en Japonia sur l' insulo Hirado.

Pos ke la Portugalani es pulsita ek Japonia, pro lia evangeliizemeso, la Nederlandani restis kom l' uniki kun komerco-posteno Europana. Intertempe, pro impero da la "shogun", la komerco-posteno Nederlandana translojis a Deshima, abanikoida insuleto ne plu granda kam la Dam-placo. Por preventar ke 'Rufi' (la surnomo Japoniana por la Nederlandani) praktikus nociva influo sur la lando anti-kristana, li koaktis ad existo izolita sur l' insuleto. "Karcero statale", la Nederlandani kustumis nomizar ol. Nur viri darfis establisar su sur Deshima. Por lia plezuri korpala li vizitis da kurtezani. Che la ponto esis planko qua interdiktis ad omna mulieri, ultre prostitucatin, aceso al insulo. La putani di la lupanaro qui vizitis la Rufi, ne tro alte rangizesis en la rang-ordino di la kurtezani Japoniana, quankam to lente chanjis pro ke la Nederlandani pagis multe plu bone kam Japoniani e Chiniani.

Un di la poka chanci por la Nederlandani por plu bone konoceskar Japonia esis la kortala voyajo, la yarala vizito da la chefo di la faktorio* sur Deshima a la "shogun", la regnanto militala di Japonia. Ta voyajon partoprenis, qua duris cirkum tri monati, nur kelka Nederlandani e dekopi de Japoniani. Dum l' audienco che la "shogun" en sua kastelo en Edo, la Nederlandani, shov-iris sur la genui e kun la kapo flexinte kontre la pavimento, adavane. La gubernero di Nagasaki indikis, per tirar a sua maniko, kande la vizitanti mustis livar. La Japoniani uzis la kortala voyaji por lernar de la Holandani. De la kuriozesos venis la "rangaku", la studiuri Nederlandana. "Rangaku"-eruditi profundigis su en la kurac-arto ocidentala, astrologio e tekniko. La Japoniani multe lernis de la

⁸ VOC, Verenigde Oost-Indische Compagnie - L' Unionita Estal-Indiana Kompanio

mediko Germana Siebold (1796-1866), qua docis medicini e botaniko. Ad il on ne nur atribuis l' introdukto di vacinado en Japonia, il es konsiderata ta qua naskigis la modernesko di Japonia en la nonadekesma yarcento.

Per ta modernesko, Japonia es relative bone preparita por la nova ondo di ocidental imperialismo, qua meze la nonadekesma yarcento fluis trans la Lontana Oriento. La lando savis adaptar su en tre kurta tempo a la nova influi e formar socio fondita ye modelo ocidentala.

L' aperto di Japonia, qua finis la yuri ekskluziva di la Nederlandani, ne esis sen protesti. Japonia refuzis dum yarcenti l' esforcis ocidentala por apertar olua portui por navi de Europa ed Usa. La landi ocidentala deziras komercar kun Japonia ed uzar olua portui. Somito di ta esforcis esis la navigo di esquadro de militala navi Usana guidata da komodoro Perry en 1853. Perry koaktis la Japoniani apertar lia maxim importanta portui e permisar la provizado.

Kom reakto la Nederlandani deziris la sama koncesioni quale l' Usani, Britaniani, Rusi e Franci e sama-tempe permanar olua pozeso kom intermediacero. Por persuadar la Japoniani, Nederlando ofris a la Japoniani modernigar lia militala navaro segun exemplo Nederlandana. Den Haag sendis la radarizita vapore-navo Soembing a Japonia e donacis ol. Kapitano Fabius docis l' arto di mar-iro a la lernanti Japoniana e tale divenis la maxim importanta fondinto di la moderna militala navaro Japoniana.

La strategio Nederlandana funcionis: venis traktato qua esis egala a ta quan kontratis Japonia kun Usa. L' akademio navarala divenis suceso e kom danko Fabius esis rangizita kom unesma stranjera "samurai" da la "shogun".

Ka la relato kun Japonia esis equilibranta? No, dicas historiisto Herman Stapelkamp, recente promocita pro tezo pri Fabius. Ante Ka la relato kun Japonia esis equilibranta? No, dicas historiisto Herman Stapelkamp, recente promocita pro tezo pri Fabius. Ante ke Japonia esis apertita, per Deshima ol ya havis fenestro ye la mondo ocidentala, sualatero Nederlando apene havis fenestro ye la mondo Japoniana. Stapelkamp: "La Nederlandani nur esis tolerita ye specale por li kreita insuleto. La Japoniani regardis desupre a la

Nederlandani; li esis komercisti e ti esis le maxim basa ye l' eskalero di la socio feudala e militistala Japoniana."

Japonia esis apertita, per Deshima ol ya havis fenestro ye la mondo occidentala, sualatore, En la duesma duimo di la nonadekesma yarcento la relati havekas plu egala karaktero, ma la relato dramatoze perturbeis kande la socio Japoniana tote militaleskis e kande la lando, pro la motivo di pan-Azian idealo, milit-iris.

Stapelkamp opinionas ke dum la memorado di la yarcenti-anciena ligi, la lateri exotika di Japonia es tro multe emfazata e ke la relato es prizentata kom plu bela kam ol vere esis. "Es trista ke Nederlando, nur pro la komerco, lasis des-humiligar su da Japonia dum plu kam du yarcenti. Ulte l' ecepti en la nonadekesma yarcento, la Nederlandani ne esis interesita pri Japoniana kulturo. Por Nederlandani Japonia nulafoye divenis la fenestro ye l' Oriento."

da Cor Speksnijder, artiklo en la jurnalero Het Parool, 19ma di aprilo 2000. Trad. Hans Stuijbergen

PETRA BONZI EN KAMAKURA

En decembro 2000 me pasis 2 semani en Japonia. Ol es sendubite un ek la maxim bela landi dil mondo. Ye la komenco me pensis ke vintre onu ne povas juar la beleco di naturo, ma me certe eroris. En Japonia vintro kustumale ne esas tam severa kam en Europa Central, exemple mea lando Polonia. Forsan nur la nordal parto, precipue Hokkaido es reale kolda, ma en Tokio e tante plu en Japonia sud-westal, decembro es tote agreable e la temperaturo ofte superesas 10 gradi. Danke ca fakto la arbori aspektas quale en autuno e ton ni ya bone savas, ke arbori autunal es splendida.

Me voyajis multe - dum la unesma semano me vizitis la nordo - Morioka, Sendai, Matsushima e Fukushima. Pose, la duesma semanon me pasigis precipue en Tokio, ma me anke vehis a Yokohama e Kamakura. Komprenende me esis impresita da templi buddhistal e shintoistal, quin me vidis en singla urbo. Tamen to quo delectis me maxim forte esis mikra statui di petra bonzi nomizita O-Jizoo-Sama.

Erste en Kamakura me vidis ita agreable e bela enti. Kamakura esas urbeto qua trovasas suficante proxim Tokio, ye cirkume 40 kilometri vers sudo, apene ye kelka kilometri for de Yokohama. Ibe on povas ofte renkontrar multa stranjera turisti, precipue pro la fakto ke en Kamakura trovasas kelka templi e du famoza statui di Buddho. L'una es bone konocata kom la sidanta Buddho, l'altra es la stacanta Buddho, tote orizita! Ica orizita Buddho stacas en la templo nomizita Hase-Kannon. La templo situesas sur bela kolino agreable ornita da belega arbori japoniana. Ol konsistas ek kelka templeti ed onu mustas klimar sur eskaleri por atingar plu alta loki. Ibe, en Hase-Kannon unesmafoye me remarkis la statueti di petra bonzi. Olti qui simbolizas mikra infanti havas ofte reda boneti ed avantali sur kolo. O-Jizoo-Sama (tale li nomesas) esas dei, qui gardas la sekureso dil infanti, ma anke di voyajanti. Li havas sempre tre afabla vizaji, li ridetas, generale omni es joyoza e kontenta. Me audis ke kustumale li es nek femina nek maskula.

Pos admirir la petra bonzi en Hase-Kannon me pensis ke l'altri trovasas anke nur en santa loki. Tamen quik pos livir la templo evidenteskis ke O-Jizoo-Sama stacas anke en la urbeto apud la stradi e mem exter la urbeto - en cirkondanta boski.

Ye la sequanta dio mea japoniana amiko, sioro Aida Kiyoshi duktis me a la proxima kolini kovrita da jolia boski. Ibe il montris a me turistal eskarpa voyeti, quin il ipsa formacabis kun sua geamiki. Es interesiva ke ca homi tote ne recevis pekunio por lia pezoza laboro! Li simple kordiale amas la naturo e sorgas pri lia bela cirkumajo. Tre plezis a me tabuli lignala kun japoniana skriburo "Tori wa tomodachi". Ico signifikas: "Uceli es nia amiki".

Sur la kolini me vidis freque jolia bonzi preske sempre ridetanta. Me konstateskis ke tal ornamanto certe delektabas omna turisti. Kelkafoye me vidis sioro Aida pozar moneti sur lia kapi. Me questionis pro quo il facas lo. Simple existas la kustumo konsakrar kelka pekunio por monaki, ma probable anke por indijanti e senhemi. On anke povas arachar la pekunio desur lia kapi ed adportar a l'urbo por transferor to a povri. Ica agado es komprenende tre nobla e me volas hike adjuntar ke furtado nultempe eventadas. Japonia es tre honesta lando e nulu eskrokas l'altri. Ulte to, altralatere l'indijanti urbal tote ne intruzas a preterpasanti. Se li recevas la pekunio li joyas, ma ipsa li nultempe pregas almono. Me skribas pri to, nam ica fenomeno esis por me kelke astoniva - regretinde en mea lando Polonia omnube on vidas homi qui exasperas preterpasanti pregir la pekunio por irga nekonocata skopi.

Pro to e pro mult
 altra kauzi
 Japonia
 komparita kun
 Polonia
 prizentesas a me
 sempre kom reala
 paradizo. Me
 volas retrovenor
 adibe maxim frue
 posible por juor la
 japoniana vivo ed
 ancorfoye vidor
 mea amata O-
 Jizoo-Sama.

da Igor Wasilewski, Krakow, Polonia

PROJETO POR CHANJI DONAS ESPERO

Recente ni dicernas kelka movadi pri la plubonigo di certena aspekti di Esperanto. Quale Idisti, ni savas bone la netushebla karakteri di Esperanto e ke, segun Montague Butler¹, la vortaro: "Fundamento restas nechanjebla por sempre". Tamen la frua historio di Esperanto montras ke Zamenhof parkomprenis ke ilua linguo ne es perfekta ed ol povas subisar ula plubonigi. Il pasis la puereso en urbeto kun diversa nacionalesi e religii e la rivaleso sugestas posibla solvuro - komuna linguo, facile lernebla, kun vorti komprenebla od adminime konjektebla de la precipua lingui di Europa. Mem kom skolano, il inventis tala linguo e fakte la frua Esperanto montras racionoza strukturo. En 1878, Zamenhof produktis himno²:

"Malamiket de las nacjes, Kodo, kodo, jam temp' esta!
La tot' homoze in familje, konunigare so deba."

La nuna versiono, en "moderna" Esperanto es:
"Malamikeco la nacioj, Falu, falu, jam tempo estas!
La tuta homaro en familion, Unuigi devas."

En Ido:
"La enemikeso di nazioni, Falez, falez, ja tempo esas!
La tota homaro en familio, Unionar devas."

On remarkas ke en frua Esperanto la pluralo uzas 's' (quale Novial ed Interlingua). Personale me prizas la pluralo per 'i' por ke ta vokalo faciligas la pronunco. Plu tarde ni vidas la pluralo per 'j', qua konservas la dezineneci ma aspektas leda e ne-gracila. Fakte, Zamenhof serchis altra pluralo-metodo ed adoptis 'i' en 1894³. De la komenco, l' Esperanto-kongresi genitis intereso e preske religiala fervoro, p.e. ni lektas⁴ pri la triesma kongreso en Cambridge, Anglia: "Quala zumado! La sen-cesa enfluado e ekfluado di vizitanti e ye la altra latero, brilas domo kovrita per verda standardi e grandega

¹ Esperanto-English Dictionary. Montague Butler 1967(pg. 10)

² The Esperanto Language. George Cox 1906 (pg. xii)

³ Kompleta Gramatiko Detaloza (Ido). L. de Beaufront (pg. 186)

⁴ La Revuo (Esperanto). Artiklo da Carlo Bourlet oktobro 1907

quankam se ni vere serchus, ni deskovrus ke multa Latina e Greka "radiki" existas en nia matro-linguo e mem en ciencala e teknikala vorti.

Konsiderante tala fakti, ni facile komprenas ke simpla, tante internaciona vorti es lernebla vice l' artificala korelativi, di qui la espelado ne donas irga indiko pri la senco. Ya, angle-parolanti mustas inventar mnemoniki* quale "kiu? = ki-who?"!

La derivuro di Esperanto-vorti ne es sistemala. Existas regulo di "sufico", ube on uzas la minima moyeno por indikar la senco. Ula radiko darfas juntar ad ula finalo. Tamen la senco ne es sempre klara e povas diferar che diversa landi. La prefixo "mal-" sugestas 'mala' vice antonimo. Ido uzas 'des-' qua esas internaciona e vere sugestas kontrea senco.

Do, en la duadek-e-unesma yarcento, nun existas oportunajo por inteligenta uniono di ta du simila interlingui, se ni povas vinkar la meskina rivalesi e miskompreni di pasinta cent yari.

da R. A. Stevenson, Nov-Zelando

ANGLA E DISLEXIO*

Dislexio esas linguo-trublo, karakterizata da diminutita habilesio identifikar, komprenar e reproduktar skribita vorti, t.e. desfacilesio en la transfero di informi de to, quon onu lektas a to, quon onu audas e pensas, e inverse. Ca linguo-trublo konocesas de la 19.ma yarcento.

La vorto dislexio* (on parolis anke pri 'vorto-blindeso'), enduktesis aden medicino en le tarda 1800, kom derivito de la Greka 'dis' = mala
'lexis' = vorto, diskurso (kfr. 'lexiko').

Kauzo dil dislexio esus certena nekapablesio di preciza parto dil cerebro (lobo temporal sinistral) rikonocar ed elaborar la skribita simboli.

Generale, dislexio manifestas su en la kindeso* per nehabilesio, malgre adequata instrukteso, lektar e skribar, ye expektita nivelo relate l'evo. La kindi* dislexiika havas plu o min grava desfacilesio en intelektala aktivesi quala:

la lektado (hezito en la lekto, desprizo a la lektado);
l'espelo (omiso di literi, o permuto, o chanjo e.c.);
la kompreno dil lektito;
la memorigo dil lektito (erori e lakuni exter ordinario);
la ordino dil intersequi (semano-dii, yaro-monati...);
la organizo dil pensaji...

La kindi* dislexiika havas problemi ye la studio, e freque konsideresas ne-juste kom poka inteligenta o ne-voluntema. Fakte, lia inteligenteso es normala.

Dislexio havas grado variebla di graveso, es freque familiala e permanas en adulteso, ma l'adulti lernas plu o min bone kompensar lia handikapo.

On kalkulas la ofteso dil dislexio inter 2-8 % dil kindi*, e l'ofteso varias de lando a lando.

Nu, recenta studio, aparinta en SCIENCE, mondo-famoza ciencala revuo, konatas* [attempts] explikar pro quo la kindi* Italiana

afliktesas da la dislexio en la proporcio de 4 %, dum ke la kindi* Angla-parolanta afliktesas duoble, en la proporcio de 8 %.

Segun la dicita studiaro, la kauzo de oftoso-difera rezidas en la diferenca relato inter grafismo kaj prononco, en la respektiva lingui.

L'Italiana estas tre simpla kiel rilato; oni havas grafismon ĉefe komplete fonetikan (oni legas l'Italiana kiel oni skribas ĝin, preske); 33 kombinaĵoj de literoj sufiĉas por 25 sonoj.

L'Angla estas foltra kiel komparo; ekzistas pliaj ol 1100 kombinaĵoj de literoj por ĉirkaŭ 40 sonoj.

Segun la supera studiaro, la oftoso de la nevrologia domajno estas la sama en la populacioj* studiitaj (Angla, Franca kaj Italiana), sed la lingvoj havas simplan ortografion, dum ke ĉiuj emersas se l'ortografio de la lingvoj estas kompleksa. Probable en l'habitantaro Italiana ekzistas kelkaj celoj de milda dislexio, kiuj ne apartas pro la simpla ortografio.

La Franca havas ortografion pli kompleksa ol l'Italiana, sed min kaŝata ol l'Angla. La oftoso de la dislexio en Francio estas 5-6 %.

Konkluzo, dislexio havas komunan kaŭzon trans-frontiera, sed kompleksa en certaj lingvoj, precipe pri la skribo, povas multe pli gravigi la problemojn.

Koncerne la relato ortografio/prononco, ldo estas mem pli simpla ol l'Italiana, ĉar ĉiuj estas kelkaj perfekteblaj.

Recente, en l'Italiana, unu perfektigisto proponis la ŝanĝojn ortografialajn, kiuj iras en la sinso l'idalaj (abolado de la duobla litero e.c.).

La supera studiaro bezonas konfirmojn. Interesato povas trovi citaĵojn de tiu en l'Internet (mi ne plu havas l'adreson, sed ĉiuj serĉas "dyslexia" aŭ forsan "Pringle Morgan", l'unisma deskriptinta la lingvo-truon, en la 19a jarcento).

angla = dyslexia

franca = dyslexie

germana = Dyslexie

hispana = dislexia

polona = dislexia

italiana = dislessia

rusa = disleksiya

da Carlo Nardini, Italia

OTPOR!

La filmo *La Kreo di la Revoluciono*, pri la movimento Serbiana *Otpor!* (Rezisto!) debutis en Nederlando. Du *Otpor!*-aktivisti retrospektas, ca-artikle, kampanio sucesoza kontre Milosevic.

Ante yaro *Otpor!* existis un yaro. La movimento kontis cirkum duamil aktivisti ed apene havis atenco publika. Depos ta tempo tante eventis ke nia vivo chanjis por sempre. Nun ni havas plu multa adheranti kam irga partiso en Serbia e ni influas l' opiniono publika. Se li dicus a ni, dum la yaro pasinta, ke Milosevic esis destronizita pos apene yaro, interaltre danke nia grupo de adolecanti, ni ne kredus li, nulafoye.

Multi de ni tormentesis. Nia yuri homala tanta foyi es violacita, ke ni konsidereskis kelke violento kom normala. Kande du studenti pro protesto okupis la fakultato di arkitekturo dil universitato di Belgrado, maskita kombatisti kun beisbalono*-kasqueti asomis li, ed anke la dekanio qua kunprotestis. Pose un di la studenti naracis: "Es bona, li ne tro batis ni".

Ke ni es organizuro serviolenta - ni deziras normala vivo, same kam altra yuna homi en altra landi - ne importas: *Otpor!* provokis multa violento ed iraco. La televiziono statala nomizis ni teroristi e fashisti. Dum ke ni apene organizis kunveni amasala. Maxim ofte koncernis teatraji en la strado per qua ni mokis la rejimo e la dila vivo. Ni volis montrar a la pasanti quo mankis a nia vivi e ca naciono. Ni volis konciigar da li pri quo eventas cirkum ni ed instigar li ad agado.

Un del aktivesi nomesis "Pano e Ludi". Esis aludo a la Romani qui tenis la popolo tranquile e sub kontrolo per pano e ludi, exakte quale probis nia guvernierio. Ni disdonis pano e lakto, precipue a la plu oldi. Sur la nutrivo-paketi skribesis kurta mesaji ed *Otpor!*-slogani.

Kelka matri komencis "Rezisto di Matri", por suportar lia *Otpor!*-filii. Li organizis interaltre "kako zGOTOViti JElo" ("quale on preparas repasto") - kalemuro: GOTOV JE signifikas: "Il es finita", o la fino di la Milosevic-povo. Li vestizis su kom domomastri, okupeskis pri koquar, kun avantali, e disdonis paketi de hefo a la publiko, kun la texto "La rezisto leveskas!" Ni atraktis plusa publiko per gratuita koncerti, quale la koncerto dum Nov-yaro sur la centrala placo en

Belgrado. En Serbia, l' ultima dio di la yaro es ye la 13ma di januaro, pro ke l' eklezio ortodoxa mantenis la plu anciena Juliana kalendario. L' eventuro komencis ye 10 kloki vespere e ni anuncis ol kom noktala koncerto. Ma noktomeze la muziko cesis, la lumi cesis e sur grandega video-skreno ni projektis l' imaji di la pasinta yari: milito, refujanti, kadavri, fotografuri de desaparinti, polico disbatanta protestanti, homi kombatanta por peco di pano, aeral ataki dal ONAT (Organizuro di la Nord-Atlantika Traktato)...

Ye la fino di la video-filmeto, voco parolis: "Ka to es la lando en qua tu volas lojar? Ka to es la futuro quan tu deziras?" La mesajo frapegis.

Dankez eventuri quala ci, e pro la rapida reakti guverneriala, la novumo* pri *Otpor!* rapide difuzesis tra Serbia ed exterlande. Intereso por nia ideali e nia labori kreskegis. A Serbi qui lasis milito e supreso dop su e revis pri retrovenar se la situeso amelioreskis, ni donis nova espero por realigar ta revii. Altri admiris nia kurajo e volis helpar. Lo koncerneskis altri e ti konciis ke ni anke bezonis helpo e protekto de extere.

Pro to ke Amnestio Internaciona helpis ni. Li apertis ago-dosiero por Amnestio-grupi, per qua multa yuni komencis laborar. Inviton por parolar koram konfero en Slovenia, ni dankoze aceptis. Ulafoye Slovenia e Yugoslavia esis un lando, ni aceptesis kom frati! *Otpor!* povis expektar varma acepto ed omni volis facar ulo por helpar ni.

Ni mantenis bona kontakti kun aktiva membri di Amnestio, partigis nia experienci pri agar, partoprenis laboro-grupi e kampo somerala por yuni en Gaza. Studenti Palestiniana kampaniis por ni dum duima yaro. Dum la kampo li lernis del experienci di *Otpor!* e de la kampanio da Amnestio kontre tormentado. Ta semano, ni konoceskis diferanta tormento-metodi, ni lernis quale luktar li e quale organizar kampanii. Ni dicis al altri qua Amnestio-metodi esis maxim uzebla en Serbia. Tale *Otpor!* ne plu longe esis lontana, nur existanta en menti, ma grupo de yuna homi de karno e sango, kun la sama interesi, la sama esperi e revii quale li.

Nun ni savas ube, che qua e quale denuncar violaci di yuri homala, tale ke l' organizuro povas agar rapide. Kande sis *Otpor!*-aktivisti grave mal-traktesis e tormentesis da la polico en Vladicin Han, ni rapide ageskis. Multi ne povis imaginar quon facis la polico: "Ni ne savas pri to. To ne povas esar vera, me ne savis ke la situeso povis esar tante mala!" Pro ke la moyeni di komunikado ne komunikis pri to, multa homi savis nulo pri quo eventis a lia cirkumajo. On reaktis shokite. Altri timis e ne volis riskar per helpar ni. To es plusa motivo pro quo la helpo stranjera signifikis tante por ni.

Ni kredas ke nun la tempo di violaci en Serbia es pasinta ed esperas ke la mixo en l' afero da Amnestio divenos min urjanta. Amnestio tre helpis ni kun nia lukto, tale ke ni povis regardar adavane a futuro kun respekto por la yuri di omni. Ni ne oblivios to quon facis omni por ni."

da Sonja Papak e Boban Jakovljevic

en 2002 riimprimesos la fama verko

Histoire de la Langue Universelle

da Louis Couturat e Léopold Leau
Paris, 1903.

Riimprimo: Hildesheim 1979. XXX/576 S.
Leinen. (DOCUMENTA SEMIOTICA, Serie 1.)
ISBN 3-487-06885-0
DM 228.00

Kun yena kunimprimuro

Les Nouvelles Langues Internationales

anke da Louis Couturat e Léopold Leau
Paris, 1907. VII/111 S. e 1 faldebla folio.

Por plusa informi e prekomendi kontaktez la editerio:

Sro Bruno Vogel
Georg Olms Verlagsbuchhandlung
info@olms.de

NEKROLOGIO

TOM LANG - EMINENTA IDISTO

Itere livis ni ecelanta Idisto, vera luktero por la interkomprenigo inter omna homi dil mondo, por paco en la mondo e toleremeso - Tom Lang. La morto raptis lu ek nia rangi e sua familio perdis en il tre bona spozo e patro. Il mortis ante la fino di februaro dil yaro 2001, pos ke ye la fino di januaro il ankore sendis letro a me, letro tre necesa por me, nam me bezonis sua konsilo, quale ja kelka foyi antee, ed anke kelka kurajigo.

Tom esis bona e nobla homo. Ni esis amiki dum kelke plu kam 50 yari, nam il esis un di mea unesma exterlandana Ido-korespondemi, kande me esis ankore yunulo nur poka yari pos la kruela milito dil fashista Germania kontre Granda Britania e multa stati di Europa. La intenco di Tom esis rikonsiliar la populi di Europa e dil mondo. Kom pacifisto il refuzis omna milito e samtempe la subpreso di un popolo per ul altra. Erste per Tom me saveskis pri la rezisto dil pacifisti kontre militi, nam dum mea yuneso en Germania me nultempe saveskis pri tala homi.

Per il me konoceskis eminenta Germana pacifisto, kun qua me havis amikala relati til sua morto. Dum multa yari Tom sendis a me reguloze la da lu editita IDO-LETRO, tre modesta, ma tamen tre bona ed importanta revueto idista. Me recevis ol tam longe kam ol aparis. Speciale interesis me en ol la LETRO-BUXO, parto dil revuo en qua Tom citis parti ek letri (anke de nov Idisti o simpatianti) ek la tota mondo. Per ol on vidis ke Ido vivas ed ol havis vere kurajiganta efiko. Per ca modesta revueto il ganis nova membri por la Britana Ido-Societo.

Tom anke esis aktiva e valoroza membro dil Direktanta Komitato dil ULI e kontributis a la agado dil DK per bona propozi e konsili. Nultempe il oblivis respondizar la questioni dil Cirkuleri ed informar ni pri sua opiniono pri problemi dil laboro dil DK e dil ULI.

Ma Tom Lang ne nur esis aktiva Idisto, il anke esis membro dil Rotary Klubo e sustenis Amnestio Internaciona. Tony Lang, filiulo di Tom, skribis ke sua patro facis multo por paco ed interkomprenigo dil populi per la linguo internaciona, ma sempre il esis modesta pri to quon il atingis. Tom anke aktive sustenis omna aktivesi por mantenar

la naturala equilibrio, il esis por la protekto dil naturo ed esis membro dil Verda Partiso. Sempre il havis alta ideali, ferma kredo e principi e vivis en konkordo kun li.

Ni perdis bonega lido, ni trauras, ma ni honorizas il per durar sua verko idista. Tom ne esos obliivita, il sempre esos en la memoro di sua amiki. Il repozez en paco.

da Günter Anton, Germania

VIZIONI

Til nun me havis multa vizioni
Quin la bruiso cerebral impedis vidar.
Li rivenas dum agi dil mikreso omnadia,
Kande me sinkas en okupi exter la naturo dil kozi.

Me havas li mem dum kunsidi di aferisti,
Dum ke on parlamentas pri propago di negoci,
Pri kresko di revenui e konquesto di nov landi,
Pri alta qualesi propria e tre basa di altri.

Lore me sizas imajo qua blotisas en l' areo,
Videbla nur da okuli suciema pri lo nevidebla;
Sizate l' imajo dansas e petulas
Ma pose sideskas e vartas.

Me questionas lu pro quo existas tanta parlementeri en la mondo,
Tanta bonimentisti dil parolo,
Tanta persuademi kun lamgo rapid e fertil,
Tanta paladini di lo superflua,
Tanta rentieri di laboro di altri,
Tanta erektisti di katedrali ek buli saponi,
Tanta heraldi di repetaji,
Tanta kopieri, imitemi e plajio-maestri,
Tante multi qui jenas
E tante poki qui remarkas lo,
Tanta dazlo da diskursi bufanta,
Tanta sedukto da menti fardizita,
Tanta maskili nultempe defiota,
Tanta peruki quin arachos nul vento,
Tanta luro inter la denti,
Tanta augusteso di vorti segunmoda,
Tanta vakueso qua blazas la anmo,
Tanta vaneso di esforci e demarshi,
Tanta voyi di konfuza sinsi,
Tanta miriado de meandri e sinui,
Tanta questioni respondizota nultempe.

Dum ke me questionas lu,
L' imajo estompesas e genitas angoro
Pro lo savota nultempe,
Pro la dubiti futura,
Quin sucedos la jermi di nova dubiti.
E tale ni atingos
Nul punto di konvergo,
Tam longe kam la chambro cerebral
Inkombresos da stulo-pensi pezoza.

La luno pasajas inter la nubi kolda,
Super la kapi di poeti quin somnolo ne sparos,
E tale la mondo duros turnar,
Ed omna versi divenos tam neutila
Kam la plendi di uceli kande la suno su kushas.

da Gonçalo Neves, Portugal

INTERRETO-ADRESI

en multa lingui	www.idolinguo.com members.tripod.com/~avancigado
en la Angla	users.aol.com/idolinguo yi.com/home/ChandlerJames
en la Germana	www.idolinguo.de
en la Franca	www.geocities.com/Paris/Rue/8009/idolinguo.html

Forumi

Por partoprenar en Ido-forumi elektronala

- *Idolisto* sendez vakua mesajo (anke sen temo) a idoлистo-subscribe@yahoogroups.com
por sendar mesajo a ta listo, uzez la sequanta adreso
idoлистo@yahoogroups.com
- *Idostab* sendez vakua mesajo (anke sen temo) a idoستab-subscribe@yahoogroups.com
por sendar mesajo a ta listo, uzez la sequanta adreso:
idoستab@yahoogroups.com

LANDAL REPRESENTERI

<i>Algeria</i>	Sofiane Morchedi	nr. 6 - Said Ayad Strado El Eulma, 19000 Setif
<i>Anglia</i>	David Weston	24 Nunn Street, Leek Staffs, ST13 8EA
<i>Australia</i>	Adrian Neilson Hall	10 Harrison Avenue Concord West 2138
<i>Belgia</i>	Jacque Bol	80 Chaussée des Gaulois 1300 Wavre
<i>Benin</i>	François Hounsounou	Buxo Postal 226 Lokassa-Mono
<i>Chinia</i>	Gao Zhen-Xing	Yinchengdasha 1507 hao, Xianggang-zhonglu 62 hao, CN- 266071 Quingdao Shandong
<i>Francia</i>	Jean Martignon	12 rue Maurice Utrillo 91600 Savigny-sur-Orge
<i>Germania</i>	Alfred Neussner	Thüringer Strasse 3 37284 Waldkappel
<i>Hispania</i>	José Garcia	c/o Ingeniero Joaquin Benlloch 71- 13a, Valencia 26
<i>Kanada</i>	Kevin Ford	311-20 Graydon Hall Drive North York, M3A 2Z9
<i>Nederlando</i>	Hans Stuijbergen	Ceramplein 76hs 1095 BZ Amsterdam
<i>Norvegia</i>	Kai Salvesen	1b 266 Krinsjå Studentby 0864 Oslo
<i>Polonia</i>	Jerzy Gralak	al. Waszyngtona 37/76 04-015 Warszawa
<i>Portugal</i>	Gonçalo Neves	R. Prof. Arsénio Cordeiro, 13 6º E 1600-595 Lisboa
<i>Sri Lanka</i>	Ronald C. Peries	4 Sri Vijaya Road C Colombo 6
<i>Suedia</i>	Kerstin Åkerlund	Klippgatan 1 973 31 Luleå
<i>Suisia</i>	Cl. Kreis	57 Avenue de Champel 1206 Genève
<i>U.S.A</i>	Edward H. Steve	820 Glendalough Road, Erdenheim, Pennsylvania 19118

IDO BROSHURI ED IDO LIBRI

<i>Editerio</i>	<i>Adreso</i>	<i>Ofro</i>
Ido librerio	44, Woodville Road Cathays, Cardiff Wales, CF2 4EB Britania	Katalogo gratuita
Germana Ido- Societo	Thüringer Strasse 3 37284 Waldkappel Germania	<i>Ido Saluto</i> Katalogo por 1 internaciona respondkuponon o DM 3,- kom postmarki
Servado di Progreso	80, Chaussée des Gaulois 1300 Wavre, Belgia Postala Cheko : 000-0748184-23	<i>Deux Petits Manuels de Beaufront ed On Parler d'Amis: l'Ido-linguo 1907 –1995 d'Andreas Juste por 10 Euri</i>
Sociedad Idista Española	Apartado de Correos 3142 14080 Córdoba Hispania	El Correo Idista
Editerio Tia Libro	Postapart 33301 1090 PC Amsterdam Nederlando	Vendolisto Gratuita
Editerio Sudo	R. Prof. Arsénio Cordeiro 13 6º E 1600-595 Lisboa, Portugal	Informo ye prego